

הועדה לתכנון ולתקצוב | Planning & Budgeting Committee

דו"ח הוועדה להערכת איכות של תכניות
הלימודים להכשרת עובדי הוראה בגיל הרך
במכללות לחינוך

מכללת קיי

2017

תשע"ז

תוכן העניינים

פרק 1 : רקע.....3

פרק 2 : תהליכי העבודה של הוועדה.....4

פרק 3 : הערכת האיכות של תכנית הלימודים להכשרת עובדי חינוך
בגיל הרך במכללת קיי.....5

פרק 4 : סיכום המלצות.....12

נספחים :

נספח 1 : כתב המינוי של הוועדה

נספח 2 : סדר יום הביקור

פרק 1 : רקע

המועצה להשכלה גבוה (מל"ג), החליטה להעריך את תכניות הלימודים להכשרת עובדי הוראה בשנת הלימודים תשע"ו-תשע"ז. בהתאם להחלטה זו, מינתה המועצה להשכלה גבוהה את הוועדה להערכת איכות של התחום בהרכב הבא :

- פרופ' דורית ארם, בית הספר לחינוך, אוני-תל-אביב, יו"ר.
- פרופ' צ'ארלס גרינבאום (אמריטוס), המחלקה לפסיכולוגיה, האוני-העברית.
- ד"ר יאיר זיו, הפקולטה לחינוך, החוג לייעוץ והתפתחות האדם, אוני-חיפה.
- פרופ' מרגלית זיו,¹ תכנית הוראה ולמידה, מכללת אלקאסמי.
- פרופ' יעקב יבלון, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.
- פרופ' מרים מבורך², מכון מופ"ת.
- ד"ר אביבה סברדלוב³, מכללת שאנן.
- פרופ' מיכל פרלמן, המחלקה להתפתחות האדם ופסיכולוגיה יישומית, אוני-טורונטו.

הגב' תמר מעגן-אפרתי והגב' ענבל חזקאל-גורדון ריכזו את עבודת הוועדה מטעם המועצה להשכלה גבוהה.

במסגרת עבודתה הוועדה התבקשה⁴ :

1. לבחון את דוחות ההערכה העצמית שהוגשו על ידי המוסדות המקיימים תכניות לימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום הגיל הרך ולקיים ביקורים במוסדות אלה.
2. להגיש למל"ג דו"ח פרטני עבור כל אחת מתכניות הלימודים הכולל את ממצאי הוועדה והמלצותיה.
3. להגיש למל"ג דו"ח כללי הכולל הערות רוחביות בנוגע לתחום המוערך ולמקומו במערכת ההשכלה הגבוהה ובישראל בכלל.

תהליך ההערכה כולו התבצע בהתאם להנחיות המל"ג לכתבת דו"ח הערכה עצמית במכללות לחינוך מיולי 2015.

¹ בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' מרגלית זיו לא השתתפה בהערכת תכנית הלימודים במכללת אלקאסמי.

² בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' מרים מבורך לא השתתפה בהערכת תכנית הלימודים במכללת לוינסקי ובמכללת תלפיות

³ בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' אביבה סברדלוב לא השתתפה בהערכת תכנית הלימודים במכללת שאנן

⁴ כתב המינוי של הוועדה מצורף בנפסח מס' 1 לדו"ח זה

פרק 2 : תהליכי העבודה של הוועדה

הוועדה קיימה את ביקוריה בכל המוסדות העוברים הערכת איכות בתחום הוראת הגיל הרך במהלך חודש נובמבר 2016. טרם הביקורים קיימה הוועדה ישיבת הכנה במסגרתה דנה בנושאים עקרוניים הנוגעים למערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, לפעילות הערכת האיכות בכלל ולתכניות להכשרת עובדי הוראה לגיל הרך בפרט.

במסגרת פעילותה ביקרה הוועדה במוסדות הבאים :

מכללת לוינסקי, מכללת סמינר הקיבוצים, מכללת תלפיות, מכללת אורות ישראל, מכללת בית ברל, המכללה ירושלים, מכללת אמונה-אפרתה, מכללת שאנן, המכללה הערבית בחיפה, מכללת סכנין, מכללת אוהלו, מכללת אורנים, מכללת גורדון, מכללת אלקאסמי, מכללת דוד ילין, מכללת אחוה, מכללת גבעת וושינגטון, מכללת חמדת הדרום ומכללת קיי.

במהלך הביקורים נפגשה הוועדה עם בעלי תפקידים בהנהלת המוסדות ובהנהלת התכניות, נפגשה עם אנשי סגל, סטודנטים ובוגרים.

דו"ח זה עוסק בחוג לחינוך לגיל הרך במסגרת מכללת קיי. ביקור המוסד במכללה התקיים ב-28 בנובמבר 2016.

סדר היום של הביקור מצורף בנספח 2 לדו"ח זה.

בביקור זה השתתפו מבין חברי הוועדה: פרופ' דורית ארם, פרופ' צ'ארלס גרינבאום, פרופ' מרגלית זיו ופרופ' מיכל פרלמן.

הוועדה מודה להנהלה הבכירה במוסד ולתכנית לגיל הרך על דו"ח ההערכה העצמית ועל קבלת הפנים והאירוח האדיב בעת יום הביקור של נציגי הוועדה במוסד.

פרק 3 : הערכת האיכות של תכנית הלימודים להכשרת עובדי חינוך בגיל הרך במכללת קיי

דו"ח זה מתייחס למצב שהיה קיים בעת ביקור הוועדה במוסדות השונים ואינו מתייחס לשינויים שחלו מאז. הדו"ח מתעד את המסקנות שאליהן הגיעה ועדת הערכת האיכות על סמך המסמכים שקיבלה מהמוסדות, מידע שהתווסף במהלך השיחות במוסדות, דיונים והבחנות של הוועדה ומידע זמין לוועדה.

הדו"ח כתוב בלשון נקבה אך מתייחס לשני המינים כאחד.

פרק 1: הנהלה

במכללת קיי לומדים סטודנטים וסטודנטיות יהודים ובדוויים, והנהלת המכללה רואה את המפגש בין סגל וסטודנטים יהודים ובדוויים ואת החיים בשיתוף כמשימה ויעוד מרכזיים. במכללת קיימים שני מסלולי גיל רך המכשירים גנות יהודיות ובדווייות. המסלול הבדווי חדש וקטן יותר מהמסלול היהודי ונמצא בשלבי עיצוב וביסוס. בוגרות שתי התכניות משתלבות בתום לימודיהן ביישובים ובקהילות שאליהם הן משתייכות. הסגל המוביל של הגיל הרך כולל את ראשת ההכשרה המשותפת למסלולים היהודי והבדווי ואת שתי ראשות החוגים. התרשמנו ששלוש בעלות התפקידים עובדות תוך שיתוף פעולה.

לצד השיתוף, מייחסת הנהלת המכללה חשיבות להכשרת גנות בהתייחס להקשר החברתי-תרבותי שבו הן חיות ופועלות. לפיכך, מסלולי הגיל הרך היהודי והבדווי פועלים בנפרד ומותאמים לאפיוני הסטודנטיות הלומדות בהם ולהיבטים ייחודיים של החברות והקהילות השונות. במהלך שנות הלימוד מתקיימים אירועים משותפים, כגון: ימי עיון והצגת פרויקטים. התרשמנו שמציאת האיזון בין המפגש והשיתוף לבין התייחסות להיבטים שונים וייחודיים של שתי אוכלוסיות הסטודנטיות מהווה אתגר.

ההנהלה תמכה במשך כ-10 שנים במודל מחקר ייחודי שפיתח צוות הגיל הרך באמצעות הקצאת משאבים כספיים. במודל זה, המרצות חוקרות במשותף שיח של ילדים בהקשרים מגוונים בגני הילדים, ומשתפות בכך גם סטודנטיות, הן במסגרת ההתנסות המעשית והן בסמינריוני מחקר. ההנהלה מנסה להרחיב את המודל לחוגים אחרים ובמהלך המפגש עם הוועדה הודיעה שתמשיך לתמוך במחקר של חוקרות מסלול הגיל הרך.

המלצות הכרחיות

- על ההנהלה לפעול לגיוס וקידום של אנשי סגל ערביים במסלול הגיל הרך.
- על המכללה לפעול למתן ביטויים נוספים למפגש היהודי-בדווי המתקיים במכללה במסלול הך בנושאים מהותיים לתכנית הלימודים כמו למשל מועדי בחינות והתאמת לוח השנה האקדמי והן בנושאים הקשורים להנגשת הקמפוס כמו שילוט דו לשוני מקיף.
- להגדיל את התמיכה במחקר של חברי סגל הגיל הרך, הן בתקציבי מחקר והן בתנאים הנדרשים לצורך ביצוע מחקר (לדוגמה, שעות ייעודיות למחקר, ליווי חוקרים מתחילים על ידי חוקרים מנוסים).

פרק 2: סגל ההוראה

הסגל הליבתי המלמד הן במסלול היהודי והן במסלול הבדווי מורכב ממספר מרצות בעלות תואר שלישי בתחומים הנוגעים לגיל הרך ומרצות בעלות תואר שני. חלק מהמרצות היהודיות מלמדות

גם במסלול הבדווי. לאורך השנה מתקיימות מספר ישיבות משותפות לסגל של שתי התכניות לדיון בנושאי הקורסים, הכשרה מעשית ומחקר.

הסגל הליבתי בשני המסלולים מלמד גם קורסים שאינם בתחום התמחותו הראשוני ריבוי הנושאים שהמרצות/ים מלמדים גורם לכך שלעתים אין הלימה מספקת בין תחום ההתמחות שלהם לבין הנושאים שם מלמדים. יחד עם זה, התרשמנו שהמרצות/ים עושים מאמץ להשלים את הידע החסר להם בתחומים מסוימים על מנת ללמדו כראוי.

בשני המסלולים חלק מהמרצות והמרצים עובד במכללה במשרה חלקית. מצב זה מקשה על גיבוש צוות מחויב ומגובש ועל תיאום בין המרצים. בנוסף, צפויה יציאה לגימלאות של מספר מרצות בכירות בתכנית, ויש צורך בגיוס מרצות ומרצים חדשים. המיקום הגיאוגרפי של המכללה מקשה על גיוס מרצים, במיוחד בעלי תואר שלישי. במסלול הבדווי ניכר שקיים קושי גדול יותר לגייס סגל עם מומחיות בגיל הרך, ונראה שזהו אתגר מרכזי העומד בפני ראשת המסלול.

בסגל ההוראה בחטיבות הדיסציפלינאריות, משולבים מעט מרצות ומרצים בעלי נגיעה לגיל הרך. סטודנטיות ובוגרות כאחד ציינו שקורסים דיסציפלינאריים רבים עוסקים בנושאים שאינם רלוונטיים להן. נראה שראשות המסלולים והמרצות מודעות להיעדר זיקה מספקת בין הלימודים הדיסציפלינאריים לגיל הרך ובין מרצי הדיסציפלינות ומרצי הגיל הרך. ראשות המסלול עושות מאמץ לשפר היבט זה בשיתוף פעולה עם ראשי ההתמחויות הדיסציפלינאריות. בפועל, המדריכות הפדגוגיות הן אלה שמנסות לעשות את האינטגרציה ומלמדות לעתים נושאים שאינם בתחום התמחותם.

המלצות הכרחיות

- להגדיל את מספר חברי הסגל הליבתי בתכנית לגיל הרך בעלי מומחיות וניסיון מחקרי בגיל הרך.
- לקבוע ולפרסם כללים ברורים לקידום חברי סגל.
- בשל הקשיים בגיוס סגל, יש לתת הכשרה או סיוע למרצות המסלול בתחומים שבהן הן אינן די שולטות.
- להרחיב את סגל המרצות והמרצים במסלול הבדווי. מומלץ לאתר מרצים ומרצות צעירים בעלי תואר שני דוברי ערבית שניתן לקדם ללימודי תואר שלישי בתחומים רלוונטיים לגיל הרך שיהוו את עתודת המסלול הבדווי.

המלצות רצויות

- מומלץ לעודד הוראה שיתופית של מרצות ומרצים יהודים וערבים בקורסים משותפים כדי להוות מודל לשיתוף פעולה עבור הסטודנטיות.
- כדאי לשקול יצירת נוהל מסודר של הפחתת שעות הוראה למרצים חדשים הנקלטים במכללה.

פרק 3: תכנית לימודים

מבנה הלימודים כולל התמחות בגיל הרך והתמחות בשלוש חטיבות דיסציפלינאריות. תכנית הלימודים בגיל הרך, הן במסלול היהודי והן במסלול הבדווי, כוללת ארבעה נושאים מרכזיים, בהתאם לגישה האקולוגית: מאפייני הילד והתפתחותו, הילד במסגרת החינוכית, הילד וסביבתו

והתפיסה הפדגוגית של המסלול - ללמוד מילדים על ילדים. מרכזיות הגישה של "למידה מילדים על הילדים" הן בתכנית הלימודים והן בהתנסות המעשית (וכן במחקר) היא מרשימה, ונותנת למסלול ולתכנית הלימודים מוקד ברור. עם זאת, בשני המסלולים קיימים מספר נושאים שההתייחסות אליהם בתכנית הלימודים היא מעטה מידי, כגון: התפתחות וחינוך בגילאי לידה עד שלוש, ניהול גן, קשר עם הורים, וחינוך לרב תרבותיות בגיל הרך.

בהתאם למתווה אריאב, הסטודנטיות לומדות שלוש חטיבות בתחומי דעת שונים. התרשמנו שחלק מהקורסים, למשל במדעים ומתמטיקה, לא רלוונטיים דיים למחנכות בגיל הרך ויוצרים עומס שאין בצדו תועלת מספקת. לפיכך, חשוב לדאוג לכך שקורסים אלה יתייחסו באופן ברור והולם יותר לגיל הרך או לחילופין כדאי צמצם במספר הקורסים בחטיבות הדיסציפלינאריות.

בחלק מהנושאים הנלמדים בהתמחות גיל רך קיימים הבדלים בין הקורסים הנלמדים בשני המסלולים, על מנת לאפשר התאמה תרבותית וכן הוראה של חלק מהקורסים על-ידי מרצים דוברי ערבית במסלול הבדווי. כך, למשל, קורסים בנושאים מסוימים כגון משחק, אוריינות וחשיבה מדעית נלמדים תוך התאמה לשונית ותרבותית, וזוהי בהחלט נקודת חוזק של מסלולי הגיל הרך במכללה. לצד זה, בחלק מהקורסים במסלול הבדווי ההתאמה לגיל הרך ולתרבות הערבית איננה מספקת. למשל, הקורס שכותרתו "השפה והתפתחותה" מתמקד בעיקר באוריינות בבית הספר ולא בתהליכי התפתחות שפה מלידה ובניצני אוריינות. בקורסים "המערכת המשפחתית והמערכת החינוכית" ו"הסביבה כגורם מתווך בחינוך לגיל הרך" אין כמעט התייחסות לקהילה ולמשפחה הערבית.

מבחינה מדגמית של סילבוסים עולה שבחלק ניכר של הקורסים נעשה מאמץ להתאים את התכנים וכן את חומרי הקריאה לתחום ההתמחות וליכולתן האקדמית של הסטודנטיות, למשל על-ידי מספר מציאותי של פריטי החובה לקריאה. יחד עם זה, במכלול הקורסים הסטודנטיות נחשפות למעט מחקר. בחלק קטן מהקורסים אין רשימה ביבליוגרפית כלל. במרבית הקורסים המטלות מתרכזות בסיום הקורס ויוצרות עומס בתקופה המרוכזת של סיום הסמסטר.

המלצות הכרחיות

- להוסיף התייחסות לנושאים מרכזיים בחינוך בגיל הרך שהעיסוק בהם הוא מצומצם מידי: התפתחות וחינוך בגילאי לידה עד שלוש, קשר הורים-גננת, ניהול גן (כולל מסגרות לידה עד שלוש), היבטים תרבותיים בהתפתחות וחינוך בגיל הרך.
- להעלות את הרמה האקדמית של הקורסים בתכנית ולשלב מקורות עדכניים מחקריים.
- לדאוג שכל הקורסים הדיסציפלינאריים מותאמים להכשרת מחנכות לגיל הרך.
- להבטיח רצף לימודים בין הקורסים בשנים השונות להימנע מחזרתיות של תכנים בקורסים השונים.
- במסלול הבדווי יש לדאוג להלימה טובה יותר לגיל הרך של קורסים הנוגעים לתחום האוריינות והשפה.
- במסלול הבדווי יש לשפר את ההתייחסות להיבטים תרבותיים בקורסים שבהם היבט זה הוא מרכזי, למשל: "המערכת המשפחתית והמערכת החינוכית" ו"הסביבה כגורם מתווך בחינוך בגיל הרך".

המלצות רצויות

- מומלץ לפזר את מטלות הקורסים לאורך הסמסטר על מנת להקל על העומס של הסטודנטיות.
- ניתן לשקול קורסים שנתיים בנושאים מרכזיים, וכן משימות משותפות למספר קורסים.

פרק 4: הכשרה מעשית

ראשת ההכשרה אחראית על ההתנסות המעשית בגיל הרך, והיא פועלת בשיתוף פעולה עם שתי ראשות החוגים במסלולים היהודי והבדווי. ההתנסות המעשית בשתי התכניות מתרחשת בשנים ב' וג'. בשנה א' סטודנטים מכל מסלולי הלימוד במכללה לומדים ביחד קורס מבוא, הכולל סיורים, על מערכת החינוך כולה - מגן עד יב' (החינוך בראי השדה). הרציונל הוא ששנה זו מעניקה לסטודנטים תשתית תיאורטית ואפשרות לצמיחה אישית, בטרם התחילו בהתנסות המעשית, כך שיגיעו לשלב ההתנסות עם בסיס של ידע ותחילתו של אני מאמין חינוכי. הסטודנטים הערבים והיהודים לומדים בנפרד ומבקרים במסגרות חינוכיות בחברה אליה הם משתייכים.

בשנה ב' בסמסטר א' מבקרות הסטודנטיות היהודיות במעון (ילדים עד גיל שלוש) במשך כחודש וחצי. סטודנטיות ובוגרות ציינו שהתנסות זו איננה משמעותית דייה. בהמשך השנה ובשני הסמסטרים של שנה ג' ההתנסות היא בגני ילדים. ההתנסות המעשית בתכנית היהודית היא בדגם של PDS. הדגש על למידה מילדים על ילדים - תצפית בילדים וניתוח שיח של ילדים, הוא מרכזי בתהליך ההתנסות. ניכר כי הסטודנטיות מכירות בייחודיותו ובתרומתו להכשרתן.

בתכנית הבדווית הסטודנטיות מתנסות ארבעה סמסטרים בגני ילדים ולא מתנסות במסגרות של לידה עד שלוש. ההתנסות היא בדגם המסורתי או בדגם חדש – "האחות הגדולה", שפותח בתכנית, שבו סטודנטיות ותיקות חונכות סטודנטיות חדשות. החונכות מקבלות הדרכה לגבי תהליך החונכות, וניכר שדגם זה נתפס על ידי הסטודנטיות כתורם להן משמעותית. בשני המסלולים החל לפעול השנה מודל ההתנסות "אקדמיה – כיתה" שהותאם לגן על-ידי צוות המדריכות. בתכנית להסבת אקדמאים מתקיימת התנסות מעשית בגנים בשתי שנות הלימוד, החל מהשבוע הרביעי ללימודים.

גודל הקבוצות בשני המסלולים הוא כ-14-10 סטודנטיות. כל מדריכה צופה בכל סטודנטית כתשע פעמים בכל סמסטר. התרשמונו לחיוב מתכיפות ביקורי המדריכות בגנים ומהלוי המעמיק שניתן לסטודנטיות. בסדנאות המלוות את העבודה המעשית מספר הסטודנטיות לפעמים גבוה יותר, מאחר ורק מדריכות בעלות אחוז משרה גבוה במכללה (משני שליש ומעלה) מעבירות אותן. לפיכך, משתתפות בסדנאות אלה הן סטודנטיות המודרכות על-ידי מנחת הסדנא והן סטודנטיות של מדריכות אחרות. המדריכות והסטודנטיות כאחד מודעות לבעייתיות הנובעת מאי הלימה בין המדריכה הפדגוגית ומדריכות הסדנא עבור חלק מהסטודנטיות, והיו רוצות שתהיה התאמה בין שתי המסגרות.

מרבית המדריכות הפדגוגיות בתכנית היהודית היו גננות. הרקע הדיסציפלינארי שלהן מגוון - מוסיקה, הוראת מתמטיקה בגיל הרך, אוריינות, מדעים, וזהו צד חזק של ההכשרה. חלקן גם מלמדות קורסים עיוניים, ועבור חלקן, משרתן היחידה במכללה היא ההדרכה. תפקיד המדריכות כולל אינטגרציה בין נושאים שנלמדים בקורסים לבין ההתנסות וכן השלמה של

נושאים שלא כוסו בקורסים, שחלקם איננו בתחום התמחותן. התרשמנו כי זהו נטל המקשה עליהן, והן היו מעדיפות שנושאים מרכזיים בגיל הרך יילמדו בקורסים.

צוות המדריכות הבדויות היה מצומצם עד לשנים האחרונות וגדל בהדרגה, לאור הביקוש הגדל ללימודים במסלול בקרב סטודנטיות בדויות. בביקור פגשנו שתי מדריכות וותיקות, כך שלא יכולנו להתרשם מהמדריכות החדשות שהצטרפו לצוות. בדוח שהוגש לוועדה צוין הצורך להעמיק את הבנתן והיכרותן של המדריכות החדשות עם רכיבי תכנית הלימודים ואפיוני המסלול.

למרות שההתנסות המעשית נפרדת לסטודנטיות היהודיות והערביות, מתקיימים ימי עיון משותפים והצגת פרויקטים משותפת. אתגר עבור המדריכות משני המסלולים הוא התמודדות עם נושאים ואירועים מתוחים וטעונים המתרחשים במציאות הישראלית ועמדות שליליות של חלק מהסטודנטיות כלפי סטודנטיות מהתרבות האחרת.

המלצות הכרחיות

- להרחיב את ההתנסות של הסטודנטיות היהודיות במסגרת של לידה עד שלוש.
- לשלב התנסות בלידה עד שלוש בתהליך ההכשרה של הסטודנטיות הבדויות. בהיעדר מסגרות בחברה הערבית לגילאים אלה, ניתן לשקול ביקורים במעונות דוברי עברית או תצפיות בתינוקות ופעוטות בבתי, בליווי הדרכה.
- להקטין את מספר הסטודנטיות בסדנאות ההדרכה ולדאוג להלימה בין המדריכה בשדה לבין מדריכת הסדנא המלווה.
- לפעול לחיזוק צוות ההדרכה במסלול הבדווי על-ידי ליווי של מדריכות חדשות והעמקת היכרותן עם תכנית ההכשרה.

המלצות רצויות

- מומלץ לשלב במהלך ההתנסות ביקורים של סטודנטיות בגנים השייכים לתרבות האחרת - יהודים או בדוים בהתאמה.

פרק 5: סטודנטיות ובוגרות

הנהלת המכללה ציינה שאוכלוסיית הסטודנטיות בקיי היא מיוחדת. ראשית, בכך שכולן מגיעות מיישובים ברחבי הנגב, ובתום לימודיהן חוזרות לעבוד בקהילות שלהן. שנית, חלק לא מבוטל מהסטודנטיות הן דור ראשון במשפחתן להשכלה גבוהה. הסטודנטיות הבדויות במסלול הגיל הרך הן צעירות יותר מעמיתותיהן היהודיות - רובן מגיעות ללימודים במכללה מיד אחרי סיום לימודיהן בבית ספר תיכון.

תנאי הקבלה נקבעים על-ידי משרד החינוך. אחוזי הנשירה מהלימודים במסלול הבדווי גבוהים מאשר במסלול היהודי ונעים בין 20% ל-50%. זהו אחוז גבוה יחסית. המכללה בודקת מידי שנה את הסיבות שהובילו לנשירת סטודנטיות על מנת להפיק לקחים לעתיד.

סטודנטיות ובוגרות כאחד ציינו את מרכזיות הגישה של "ללמוד מילדים על ילדים" בהכשרתן ואת תרומתה ליכולתן לערוך תצפיות על ילדים אינדבידואלים ולהתייחס אל הילדים במהלך עבודתן. הסטודנטיות והבוגרות ציינו את מרכזיותן של המדריכות הפדגוגיות בחייה החיובית של הלימודים במכללה. מרבית הסטודנטיות שפגשנו מעוניינות להמשיך ללימודי תואר שני ורואות עצמן ממשיכות את לימודיהן במכללה ולא באוניברסיטה.

המלצות הכרחיות

- להעלות את רף הקבלה למסלולי הגיל הרך.
- לפעול לעידוד צעירות בדוויות בעלות יכולות אקדמיות גבוהות ללמוד לימודי חינוך בגיל רך.
- לבדוק באופן מעמיק את תופעת הנשירה, במיוחד בקרב סטודנטיות בדוויות ולבחון דרכים לשיפור תהליך הקבלה והתמיכה בסטודנטיות המתאימות להיות גננות.

המלצות רצויות

- חשוב שצוותי שני מסלולי הגיל הרך יקיימו חשיבה לגבי הרחבת המפגשים האקדמיים והחברתיים בין סטודנטיות יהודיות ובדוויות.
- כדאי לערוך מעקב שיטתי אחרי בוגרי ובוגרות התכניות, ולקשור אותם למכללה באמצעות השתלמויות וכינוסים. מעקב זה יכלול גם אסוף נתונים על העסקת בוגר.

פרק 6: תשתיות

קמפוס המכללה כולל שטח של כ-60 דונם הכולל את מרחבי הלמידה בתוך בנייני הקמפוס וכן שטחים ציבוריים פנימיים וחיצוניים. בכניסה למכללה מוצגות תערוכות אמנות מתחלפות, המביאות לידי ביטוי תרבויות מגוונות. לרשות צוות הגיל הרך עומד חדר צוות, בנוסף לחדר המורים הכללי. הספרייה כוללת מאגרי מידע חשובים, אך חסרה בה גישה למאגר PsycNet ולרשות הסטודנטים עומדים מעט עמדות מחשב. מבנה הספרייה הוא מיושן ולא מתאים דיו לפונקציות המגוונות שספריות מודרניות כוללות. לרשות הסטודנטים עומדת מסעדה אחת קטנה. מרבית שטחי הקמפוס מונגשים לנכים, והמכללה פועלת להשלמת ההנגשה לכל מרחבי הקמפוס. בנוסף, פועלת המכללה להנגשת הקמפוס לסטודנטים כבדי שמיעה וראייה. השילוט במכללה הוא רובו בעברית, שלטים מרכזיים כתובים גם בערבית.

המלצות הכרחיות

- לדאוג לכך שכל השילוט במכללה יהיה בעברית ובערבית.
- לאפשר גישה למאגר המידע PsycNet.
- ליצור מרחבי עבודה אישיים למרצים ולמדריכים הפדגוגיים.

המלצות רצויות

- חשוב להתאים את הספרייה לפונקציות מגוונות, כגון: חדרי לימוד שקטים, אזורים למפגשים לימודיים.
- חשוב לדאוג למסעדה מרווחת יותר שתוכל לשרת ביתר נוחות את הסטודנטים.

פרק 7: איכות ההוראה והלמידה

המכללה מקיימת באופן סדיר סקר שביעות רצון של הסטודנטים מההוראה. ראשת התמחות הגיל הרך וראשת תכנית ההכשרה מקיימות שיחות אישיות עם מרצים אשר קיבלו הערכה נמוכה, ובכללם מרצים חדשים חסרי ניסיון. המכללה לא מקיימת סדנאות למרצים לשיפור ההוראה, אבל רוב סגל הגיל הרך השתתפו בקורסים וסדנאות להיכרות וליישום של למידה מבוססת פרויקטים. בנוסף, מתכננת המכללה הקמה של יחידה לשיפור ההוראה במכללה.

המכללה דיווחה על מגוון של דרכי הערכה לבדיקת תוצרי הלמידה של הסטודנטיות כגון עבודות, בחינות, הצגה בכנסים פנימיים. התרשמנו במיוחד מההפנמה של הסטודנטיות את הגישה של "ללמוד מילדים על ילדים" ומיישומה על-ידי סטודנטיות ובוגרות כאחד בעשייתן החינוכית.

המלצות הכרחיות

- לבנות מערך של תמיכה וליווי למרצים ולמרצות חדשים בהתאם לצרכים שלהם.

פרק 8: מחקר

צוות הגיל הרך במסלול היהודי במכללת קיי פיתח מודל מחקרי שיתופי מרשים שחוקר ביחד כעשר שנים. מודל זה יכול להוות מודל גם למכללות אחרות. נושאי המחקר המרכזיים שנבחרו על-ידי הצוות הם שיח אורייני המתרחש במהלך "משחק כאילו" ו"כיצד ללמוד מילדים על ילדים"? פעילות מחקרית זו הניבה השתתפות של החוקרות בכנסים ארציים ובין-לאומיים וכן מאמרים בכתבי עת שפיטים ופרקים בספרים. בקרוב עומד לצאת ספר בהוצאת מכון מופ"ת המסכם את הפעילות המחקרית של הצוות.

מודל זה הצליח בשל מספר גורמים שחברו יחד: תמיכה תקציבית של הנהלת המכללה לאורך זמן, חוקרת מובילה בעלת מומחיות בתחום השיח האורייני ועם מוטיבציה לקדם את המחקר, שיתוף פעולה בין חברות הצוות ובחירת נושא מחקר בעל אופי יישומי לגיל הרך שהפך למרכזי בתכנית הלימודים כולה. המרצות השותפות למחקר ציינו את החשיבות של הקצאת שעות ייעודיות למחקר בעבר על-ידי הנהלת המכללה, את רצונן להמשיך במחקר המשותף, ואת הקושי לעשות זאת, לאור הצמצום בתמיכת המכללה.

במהלך הביקור הציגו מספר סטודנטיות מיני - מחקרים שביצעו במסגרת פרויקט הגמר שלהן והביאו לידי ביטוי את ההבנה שלהן באשר לתחום המחקר ותהליך החקר.

בקרב הסגל הבדווי, המחקר מצומצם. ראשת המסלול הבדווי ציינה שקיימת שאיפה להרחיב את הפעילות המחקרית בנושא "ללמוד מילדים על ילדים" גם לצוות הבדווי.

המלצות הכרחיות

- לאור הצלחת המודל המחקרי שפיתח צוות הגיל הרך, יש לדאוג לתמיכה שתאפשר לחוקרות להמשיך במחקר במודל זה.
- לתמוך בהרחבת הסגל החוקר המוביל כך שיהיה לפעילות המחקרית המשך ושלא יהיה תלוי בחוקרת יחידה.
- חיוני לתמוך בפעילות מחקר בקרב הסגל הבדווי.
- לתמוך ביכולות המחקריות הנדרשות מן הסטודנטיות. הכנה כזאת צריכה לכלול פיתוח הבנה מחקרית, סדנאות כתיבה אקדמית, קריאת מחקר באנגלית, היכרות והתנסות במגוון מתודות בסמינריונים המחקריים ומודעות לסוגי המחקר המתאימים לחקר ההתנסות.

המלצות רצויות

- על בסיס הרצון שהביעו חברות הסגל היהודי והבדווי לשתף פעולה במחקר, חשוב שהנהלה תתמוך בצוותי מחקר משותפים של חברות סגל יהודיות וערביות.
- מומלץ להרחיב את מעורבותן של הסטודנטיות במחקר בזיקה למחקר של חברות הסגל.

פרק 4 : סיכום המלצות

המלצות הכרחיות:

- על ההנהלה לפעול לגיוס וקידום של אנשי סגל ערביים במסלול הגיל הרך.
- על המכללה לפעול למתן ביטויים נוספים למפגש היהודי-בדווי המתקיים במכללה במסלול הן בנושאים מהותיים לתכנית הלימודים כמו למשל מועדי בחינות והתאמת לוח השנה האקדמית והן בנושאים הקשורים להנגשת הקמפוס כמו שילוט דו לשוני מקיף.
- להגדיל את התמיכה במחקר של חברי סגל הגיל הרך, הן בתקציבי מחקר והן בתנאים הנדרשים לצורך ביצוע מחקר (לדוגמה, שעות ייעודיות למחקר, ליווי חוקרים מתחילים על ידי חוקרים מנוסים).
- להגדיל את מספר חברי הסגל הליבתי בתכנית לגיל הרך בעלי מומחיות וניסיון מחקרי בגיל הרך.
- לקבוע ולפרסם כללים ברורים לקידום חברי סגל.
- בשל הקשיים בגיוס סגל, יש לתת הכשרה או סיוע למרצות המסלול בתחומים שבהן הן אינן די שולטות.
- להרחיב את סגל המרצות והמרצים במסלול הבדווי. מומלץ לאתר מרצים ומרצות צעירים בעלי תואר שני דוברי ערבית שניתן לקדם ללימודי תואר שלישי בתחומים רלוונטיים לגיל הרך שיהוו את עתודת המסלול הבדווי.
- להוסיף התייחסות לנושאים מרכזיים בחינוך בגיל הרך שהעיסוק בהם הוא מצומצם מידי: התפתחות וחינוך בגילאי לידה עד שלוש, קשר הורים-גננת, ניהול גן (כולל מסגרות לידה עד שלוש), היבטים תרבותיים בהתפתחות וחינוך בגיל הרך.
- להעלות את הרמה האקדמית של הקורסים בתכנית ולשלב מקורות עדכניים מחקריים.
- לדאוג שכל הקורסים הדיציפלינריים מותאמים להכשרת מחנכות לגיל הרך.
- להבטיח רצף לימודים בין הקורסים בשנים השונות להימנע מחזרתיות של תכנים בקורסים השונים.
- במסלול הבדווי יש לדאוג להלימה טובה יותר לגיל הרך של קורסים הנוגעים לתחום האוריינות והשפה.
- במסלול הבדווי יש לשפר את ההתייחסות להיבטים תרבותיים בקורסים שבהם היבט זה הוא מרכזי, למשל: "המערכת המשפחתית והמערכת החינוכית" ו"הסביבה כגורם מתווך בחינוך בגיל הרך".
- להרחיב את ההתנסות של הסטודנטיות היהודיות במסגרת של לידה עד שלוש.
- לשלב התנסות בלידה עד שלוש בתהליך ההכשרה של הסטודנטיות הבדויות. בהיעדר מסגרות בחברה הערבית לגילאים אלה, ניתן לשקול ביקורים במעונות דוברי עברית או תצפיות בתינוקות ופעוטות בבתי, בליווי הדרכה.
- להקטין את מספר הסטודנטיות בסדנאות ההדרכה ולדאוג להלימה בין המדריכה בשדה לבין מדריכת הסדנא המלווה.

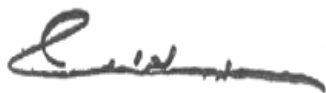
- לפעול לחיזוק צוות ההדרכה במסלול הבדווי על-ידי ליווי של מדריכות חדשות והעמקת היכרותן עם תכנית ההכשרה.
- להעלות את רף הקבלה למסלולי הגיל הרך.
- לפעול לעידוד צעירות בדוויית בעלות יכולות אקדמיות גבוהות ללמוד לימודי חינוך בגיל רך.
- לבדוק באופן מעמיק את תופעת הנשירה, במיוחד בקרב סטודנטיות בדוויית ולבחון דרכים לשיפור תהליך הקבלה והתמיכה בסטודנטיות המתאימות להיות גננות.
- לדאוג לכך שכל השילוט במכללה יהיה בעברית ובערבית.
- לאפשר גישה למאגר המידע PsycNet.
- ליצור מרחבי עבודה אישיים למרצים ולמדריכים הפדגוגיים.
- לבנות מערך של תמיכה וליווי למרצים ולמרצות חדשים בהתאם לצרכים שלהם.
- לאור הצלחת המודל המחקרי שפיתח צוות הגיל הרך, יש לדאוג לתמיכה שתאפשר לחוקרות להמשיך במחקר במודל זה.
- לתמוך בהרחבת הסגל החוקר המוביל כך שיהיה לפעילות המחקרית המשך ושלא יהיה תלוי בחוקרת יחידה.
- חיוני לתמוך בפעילות מחקר בקרב הסגל הבדווי.
- לתמוך ביכולות המחקריות הנדרשות מן הסטודנטיות. הכנה כזאת צריכה לכלול פיתוח הבנה מחקרית, סדנאות כתיבה אקדמית, קריאת מחקר באנגלית, היכרות והתנסות במגוון מתודות בסמינריונים המחקריים ומודעות לסוגי המחקר המתאימים לחקר ההתנסות.

המלצות רצויות :

- מומלץ לעודד הוראה שיתופית של מרצות ומרצים יהודים וערבים בקורסים משותפים כדי להוות מודל לשיתוף פעולה עבור הסטודנטיות.
- כדאי לשקול יצירת נוהל מסודר של הפחתת שעות הוראה למרצים חדשים הנקלטים במכללה.
- מומלץ לפזר את מטלות הקורסים לאורך הסמסטר על מנת להקל על העומס של הסטודנטיות.
- ניתן לשקול קורסים שנתיים בנושאים מרכזיים, וכן משימות משותפות למספר קורסים.
- מומלץ לשלב במהלך ההתנסות ביקורים של סטודנטיות בגנים השייכים לתרבות האחרת - יהודים או בדוויים בהתאמה.
- חשוב שצוותי שני מסלולי הגיל הרך יקיימו חשיבה לגבי הרחבת המפגשים האקדמיים והחברתיים בין סטודנטיות יהודיות ובדוויית.
- כדאי לערוך מעקב שיטתי אחרי בוגרי ובוגרות התכניות, ולקשור אותם למכללה באמצעות השתלמויות וכינוסים. מעקב זה יכול גם אסוף נתונים על העסקת בוגר.

- חשוב להתאים את הספרייה לפונקציות מגוונות, כגון: חדרי לימוד שקטים, אזורים למפגשים לימודיים.
- חשוב לדאוג למסעדה מרווחת יותר שתוכל לשרת ביתר נוחות את הסטודנטים.
- על בסיס הרצון שהביעו חברות הסגל היהודי והבדווי לשתף פעולה במחקר, חשוב שההנהלה תתמוך בצוותי מחקר משותפים של חברות סגל יהודיות וערביות.
- מומלץ להרחיב את מעורבותן של הסטודנטיות במחקר בזיקה למחקר של חברות הסגל.

על החתום:

פרופ' מרים מבורך

פרופ' דורית ארם-יו"ר

ד"ר יאיר זיו

פרופ' צ'ארלס גרינבאום

פרופ' יעקב יבלון

פרופ' מרגלית זיו

ד"ר אביבה סברדלוב

פרופ' מיכל פרלמן

ט' סיון, תשע"ו

15 יוני, 2016

לכבוד

פרופ' דורית ארם

בית הספר לחינוך

אוניברסיטת תל-אביב

פרופ' ארם הנכבדה,

המועצה להשכלה גבוהה שמה לה למטרה לשפר ולהבטיח את המשך המצוינות והאיכות של ההשכלה הגבוהה בישראל, בין השאר באמצעות תהליכי הערכה שוטפים של תחומי לימוד במוסדות האקדמיים.

בהמשך להחלטתה מיום 9.6.2015 הקימה המועצה להשכלה גבוהה ועדת הערכה שתבחן את תכניות הלימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום הגיל הרך במכללות האקדמיות לחינוך.

במסגרת עבודתה מתבקשת הוועדה:

1. לבחון את דו"חות ההערכה העצמית של המוסדות המקיימים תכניות לימודים בתחום זה.
2. לערוך ביקור בכל אחד מהמוסדות המוערכים.
3. להגיש למועצה להשכלה גבוהה דו"חות **פרטניים** ביחס לכל מוסד ומוסד ובו ממצאי הוועדה, מסקנותיה והמלצותיה.
4. להגיש למועצה להשכלה גבוהה דו"ח מסכם המתייחס באופן **רוחבי** להכשרת המורים בתחום הגיל הרך בישראל.

אני מודה לך על הסכמתך לקחת חלק במשימה חשובה זאת, ושמחה בזאת למנות אותך לכהן כיו"ר וועדת הערכת האיכות.

הרכב הוועדה יהיה כלהלן:

פרופ' דורית ארם - יו"ר, פרופ' צ'ארלס גרינבאום, ד"ר יאיר זיו, פרופ' מרגלית זיו, פרופ' מרים מבורך, ד"ר אביבה סברדלוב, פרופ' מיכל פרלמן.

גב' תמר מעגן אפרתי תרכז את עבודת הוועדה.

פרטים לגבי פעילות הוועדה וסמכויותיה מופיעים בנספח המצורף.
אני מאחלת לך ולוועדה עבודה פורייה והצלחה רבה.

בברכה,

ד"ר רבקה ודמני (שאומן)

סיו"ר

המועצה להשכלה גבוהה

מצ"ב : נספח לכתב המינוי

העתק :

ד"ר ורדה בן-שאול, סמנכ"ל הערכת איכות, מל"ג
גב' תמר מעגן-אפרתי, רכזת הוועדה, האגף להערכת איכות, מל"ג

נספח 2: סדר יום לביקור הוועדה להערכת איכות של תחום הגיל הרך

28.11.16

שעה	הגורם עמו נפגשים + מיקום	שמות המשתתפים	חלוקת עבודה ותכנון לקראת הביקור
1	9:00-9:30	מפגש פתיחה: הנהלת המוסד (ללא ראש התכנית) לשכת נשיאת המכללה	פרופ' לאה קוזמינסקי, ד"ר אורלי קרן
2	9:30-10:30	ראש התכנית/מסלול חדר 210	9:30-10:00: ד"ר אמאל אבו סעד, ד"ר דינה פרילינג, ד"ר תרצה לוין ודינה בן יעיש 10:00-10:30: ראש תכנית ההכשרה לגן, יהודי - דינה בן יעיש וראש ההתמחות לגיל הרך - ד"ר תרצה לוין
3	10:30-11:15	סגל ליבתי המלמד בתכנית חדר 210	עד 8 חברי סגל כל שלוש תכניות ההכשרה לגן: טליה וינברגר, זהבה כהן, ד"ר אחמד אלעטואנה, ד"ר ורדה סעדה, ד"ר אסתר ורדי וד"ר אורית הוד-שמר
4	11:15-12:00	מדריכים פדגוגיים חדר 210	כל שלוש תכניות ההכשרה לגן: טליה וינברגר, ד"ר ורדה סעדה, ד"ר מיכל ינקו, ברבי שפיר, סופי בן יאיר וחגית פורת
5	12:00-12:45	סטודנטים וסטודנטיות חדר 210	8-10 סטודנטים משנים ב' ומעלה סטודנטים גי"ר – בדואי - 4 סטודנטים: 1 שח"ף (שנה ב') + 3 גי"ר (שנה ג' ו-ד') סטודנטים גי"ר - יהודי - 6 סטודנטים: 2 שח"ף (שנה ב') + 4 גי"ר (שנה ג' ו-ד')
6	12:45-13:45	ארוחת צהריים חדר ישיבות	פגישה סגורה של הוועדה
7	13:45-14:15	חלון זמן פתוח – (פעילות לבחירת המחלקה) - אופציונאלי חדר 210 + חדר 209	כל שלוש תכניות ההכשרה לגן: הצגת התמה המרכזית "ללמוד מילדים על ילדים" באמצעות מחקר של חברי הצוות, עבודות גמר של סטודנטים ועבודות סמינריוניות.
8	14:15-15:00	בוגרים ובוגרות חדר 210	8-10 בוגרים ובוגרות (רצוי מ-5 שח"ף – בוגר אחד השנים האחרונות) גי"ר בדואי – 3 בוגרים גי"ר יהודי – 6 בוגרים
9	15:00-15:15	הפסקה	
10	15:15-15:30	מפגש סיכום: הנהלת המוסד והתכנית חדר 210	פרופ' לאה קוזמינסקי, ד"ר אורלי קרן, ד"ר אמאל אבו סעד, ד"ר דינה פרילינג, ד"ר תרצה לוין ודינה בן יעיש
11	15:30-16:15	ישיבה פנימית של הוועדה חדר ישיבות	